

ЦАГДААГИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ХЭСГИЙН БАЙЦААГЧИЙН ГҮЙЦЭТГЭХ ҮҮРЭГ

Докторант, цагдаагийн
дэд хурандаа Б.Баянмөнх
*Дотоод хэргийн их сургууль,
Монгол Улс Цахим шуудан:*
bayanmunkh@uia.gov.mn

Товчлол. Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэл нь гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажил бөгөөд энэхүү үүргийг засаг захиргааны анхан шатны нэгж хороон дээр зохион байгуулдаг албан тушаалтан бол хэсгийн байцаагч юм. Энэхүү өгүүлэлд цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагаанд хэсгийн байцаагчийн гүйцэтгэх үүрэг, үйл ажиллагааны хамрах хүрээний талаар товч авч үзлээ.

Түлхүүр үг: хэсгийн байцаагч, үүрэг, эрх зүйн зохицуулалт,

Үндсэн хэсэг. Цагдаагийн хэсгийн байцаагч нь ЦЕГ-ын Нийтийн хэв журам хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах албанд харьяалагддаг бөгөөд энэ албаны зорилго, үйл ажиллагааны чиглэл, хамрах хүрээнээс хамаарч түүний гүйцэтгэх ажил, үүрэг нь тодорхойлогдоно.

Цагдаагийн байгууллагад үндсэн чиг үүргийг практикт хэрэгжүүлдэг албан тушаалын ижил зэрэгтэй алба хаагчид цөөнгүй байдаг. Жишээ нь эрүүгийн мөрдөгч, мөрдөгч, зохицуулагч, хэв журмын офицер гэх мэт. Дээрхи алба хаагчид тусгайлан зохицуулсан хуулийг мөрдлөг болгон үндсэндээ нэг л чиглэлийн үйл ажиллагаагаа явуулдаг үндсэн үүрэгтэй.

Хэсгийн байцаагч нь засаг захиргааны анхан шатны нэгж болох хороо хариуцан гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохион байгуулж, холбогдох хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэнд хяналт тавьдаг, харьяалах хорооны иргэдийн гаргасан зөрчлийн тухай өргөдөл, гомдлыг хүлээн авч шалган шийдвэрлэдэг, олон талт үйл ажиллагаа явуулдаг онцлог бүхий албан тушаалтан юм.

Цагдаагийн Ерөнхий газрын даргын 2003 оны 06 сарын 03-ны өдрийн 229 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Хэсгийн байцаагчийн ажлын заавар”-ын 1.1-д “Цагдаагийн байгууллагын тухай хуулиар даалгасан гэмт хэрэгтэй тэмцэх, хэв журам хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх үүргийг хэрэгжүүлэхээр тодорхой нутаг дэвсгэрийн нэгжийг хариуцуулан Цагдаагийн төв байгууллагаас томилсон цагдаагийн алба хаагчийг хэсгийн байцаагч гэнэ”¹ гэж тодорхойлсон байдаг. Энэхүү тодорхойлолт нь хүчингүй болсон Цагдаагийн байгууллагын байгууллагын тухай хууль дээр үндэслэж гаргасан тул тодорхойлолтыг өөрчлөх зайлшгүй шаардлагатай болсон байна.

Цагдаагийн хэсгийн байцаагчийн амжилтад хүрэх нөхцөл нь хариуцсан хэсгийнхээ өөрчлөгдөж буй нөхцөл байдлыг өдөр тутам мэдэж үнэлэн ажлаа төлөвлөх замаар албаны цагаа ашигтай зарцуулах, үйл ажиллагаандаа илүү тохиромжтой тактикийн аргыг сонгож хэрэглэх, нийгмийн хэв журам хамгаалах, гэмт хэрэгтэй тэмцэх ажлын туршлага, шинжлэх ухаан, технологийн ололтыг өргөнөөр нэвтрүүлэх, хамтран ажиллах зүй зохистой орчинг бүрдүүлэхэд оршино.²

Цагдаагийн хэсгийн байцаагчийн гүйцэтгэх үүрэг эрх зүйн дараах эх сурвалжаар тодорхойлогдож байна. Үүнд:

- Цагдаагийн албаны тухай хууль;
- Хэсгийн байцаагчийн ажлын заавар;

¹ Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагаанд холбогдох эрх зүйн баримт бичгийн эмхтгэл. УБ.2008. 425 дахь тал

²Ж. Долгорсүрэн. Монгол Улсын цагдаагийн эрх зүй. УБ. 2004. 112 дахь тал

- Албан тушаалын тодоройлолт.

Цагдаагийн байгууллага нь Цагдаагийн албаны тухай хууль³д заасан гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиглэлээр 11, нийтийн хэв журам хамгаалах чиглэлээр 8, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах чиглэлээр 8, захиргааны хяналтын чиглэлээр 8 үүргийг хүлээдэг. Тэгвэл хэсгийн байцаагч нь цагдаагийн албаны тухай хуулиар хүлээсэн дээрхи 35 үүргийн 24 буюу 68.5 хувийг шууд хэрэгжүүлэн ажилладаг бөгөөд бусад 11 буюу 31.5 хувьд заасан үүргийг шууд гүйцэтгэдэггүй боловч шаардлага гарсан үед дэмжлэг үзүүлэх, хамтран оролцох замаар үүрэг гүйцэтгэж байна.

ЦЕГ-ын даргын 2003 оны 6-р сарын 3-ны өдрийн 229 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Хэсгийн байцаагчийн ажлын заавар”⁴-ын 6-р хэсэгт 4 үндсэн чиглэлээр нийт 34 үүргийг хэсгийн байцаагчийн үндсэн үүрэг хэмээн тусгажээ. Уг зааврыг 2017 онд шинэчлэгдэн батлагдсан Цагдаагийн албаны тухай хуульд нийцүүлэн шинэчлээгүй ч хүчин төгөлдөр мөрдөж байна.

“Хэсгийн байцаагчийн ажлын заавар”-ыг Цагдаагийн байгууллагын тухай хуучин хуульд нийцүүлэн боловсруулсан боловч уг зааврын 11 заалтын агуулгыг харвал хэрэгжүүлэх боломжгүй юм. Тухайлбал, уг зааврын 6.2, 6.4, 6.5, 6.12-6.17, 6.25, 6.26, 6.28⁵-т заасан үүргүүд байна. Уг үүргүүдийн агуулгыг авч үзвэл:

- хойшлуулшгүй ажиллагааг ЦБТХ-ийн 24-р зүйл, ЭБШХ-ийн 172-р зүйлийг үндэслэн явуулах;
- нууц, далд аргаар үйлдэгдсэн эзэнгүй гэмт хэргийг нөхөн илрүүлэх ажлыг бие дааж гүйцэтгэх, эрүүгийн хэрэг бүртгэх ажиллагаа явуулах;
- замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын хууль тогтоомжийн биелэлтэд хяналт тавих, уг чиглэлээр сум, баг, хорооны Засаг дарга, Замын цагдаагийн албанд асуудал тавих;
- мотоцикл болон тээврийн хэрэгслийг улсын техникийн үзлэг тооллогонд хамруулах, гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүмүүсийн талаарх хууль тогтоомж болон каратэ, самбо зэрэг зэвсэггүйгээр тулалдах арга /мэх/-ийн сургалт, аж ахуйн нэгж, байгууллагад ашиглагдаж байгаа өнгөт хувилагч болон тамга тэмдгийг бүртгэж хяналт тавих;
- шүүхийн шийтгэх тогтоолоор хорих ял нь хойшлогдсон ялтны засрал хүмүүжилд болон хорих ял эдэлж суллагдсан зарим хүнд захиргааны хяналт тавих;
- нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагч, туслах ажилтан (одоогийн хууль тогтоомжид байхгүй нэршлүүд)-г удирдлагаар хангаж ажлын үр дүнг тооцох;

Дээрхи үүргүүдэд хүчингүй болсон хуулийн зүйл, заалтыг дагаж мөрдөхөөр заасан, цагдаагийн байгууллагын үндсэн чиг үүрэг хамааралгүй болсон үүрэг гүйцэтгүүлэхээр оруулсан, одоогийн хууль тогтоомжид байхгүй олон нийтийн байцаагч, туслах ажилтныг арга зүйн удирдлагаар хангах зэргийг үүрэг болгосон байна.

ЦЕГ-ын дэд даргын 2019 оны 6-р сарын 21-ны өдөр баталсан хэсгийн байцаагчийн “Албан тушаалын тодорхойлолт”-оор гурван зорилтын хүрээнд нийтдээ 20 үүргийг гүйцэтгэхээр тусгажээ. Гэхдээ 3-р зорилтын хүрээнд тусгагдсан гурван үүрэг нь үндсэн чиг үүрэгт хамаарахгүй, алба хаагчийн сахилга, ёс зүйтэй холбоотой үүрэг байна. “Хэсгийн байцаагчийн ажлын заавар”-ийн эрх зүйн чадамж тааруу болсон дутагдлыг албан тушаалын тодорхойлолт тодорхой хэмжээгээр нөхөж байна гэж хэлж болохоор байна.

1-р зорилт. Гэмт хэрэгтэй тэмцэх, нийтийн хэв журам хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах чиг үүргийг хариуцсан нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд зохион байгуулах, үр дүнг тайлагнах. Энэ зорилтын хүрээнд нийтдээ 14 үүргийг хэсгийн байцаагч гүйцэтгэхээр заасан бөгөөд үүргийн агуулгыг багцлан авч үзвэл:

³ Төрийн мэдээлэл. 2017. №8. Цагдаагийн албаны тухай хууль

⁴ Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагаанд холбогдох эрх зүйн баримт бичгийн эмхтгэл. УБ.2008. 425-430 дахь тал

⁵ Мөн бүтээл. 427-428 дахь тал

- гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажил зохион байгуулж, гэмт хэрэг, зөрчлийн шалтгаан нөхцлийг арилгуулах шаардлага, сэрэмжлүүлэг өгөх, биелэлтийг хангуулах, төрийн болон төрийн бус, аж ахуйн нэгж, байгууллагатай хамтран ажиллах;
- хуулиар харьяалуулсан зөрчлийн талаархи гомдол, мэдээллийг хүлээн авч шалгах, эргүүл хийх, найман хуулийн⁶ хэрэгжилтэнд хяналт тавих, гэмт хэрэг, зөрчил гарч болзошгүй сэжигтэй этгээд, газар орныг хяналтад авах;
- Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 13.1.4-13.1.6⁷-д заасан захиргааны хяналт тавих, хорихоос өөр төрлийн ял шийтгэлтэй болон хорих ял эдлээд суллагдсан зарим хүмүүст захиргааны хяналт тавих;
- олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагаанд оролцох;
- олон нийтийн цагдааг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангах, объектын судалгаа хийх, удирдлагаас гаргасан шийдвэр, үүргийг хэрэгжүүлэх, гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх, хүүхэд гэмт хэрэгт холбогдохоос урьдчилан сэргийлэх ажил зохион байгуулах.

Дээрхи үүргүүд нь агуулгын хувьд давхардсан, зарим үүрэг харьяаллын бус байна. Тухайлбал, 1.1, 1.11, 1.14 заалтууд нь урьдчилан сэргийлэх ажил зохион байгуулахтай, 1.3, 1.12, 1.13 заалтууд нь эргүүлийн үйл ажиллагаа явуулах, 1.4, 1.5, 1.7 заалтууд захиргааны хяналтын үүрэг гүйцэтгэхтэй холбоотой байна.

2-р зорилт. Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр олон нийтэд түшиглэсэн цагдаагийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх, үр дүнг тайлагнах.

Энэ зорилтын хүрээнд гурван үүргийг хэсгийн байцаагч гүйцэтгэхээр заасан нь гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр баг, хорооны Засаг даргатай хамтран ажиллах, ГХЗУСА33-ийн үйл ажиллагаанд оролцох, иргэдийн санал, өргөдөл, гомдлыг хүлээн авах, тайлан тавих, Засаг даргын гаргасан захирамжийг хэрэгжүүлэхэд оролцох, гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх хамтарсан багт ажиллах агуулгатай байна.

Дээрхи үүргүүд нь агуулгын хувьд хооронд мөн давхардсан байна. Тухайлбал, 2.1, 2.2, 2.3 заалтууд 1-р зорилтын 1.1, 1.11, 1.14 заалтуудтай агуулгын хувьд давхацжээ. Тиймээс “Албан тушаалын тодорхойлолт”-ыг шинэчлэн боловсруулах шаардлага тулгарсан байна.

Хэсгийн байцаагчийн гүйцэтгэх үүргийг нарийвчлан тодорхойлж өгсөн “Хэсгийн байцаагчийн ажлын заавар” болон “Албан тушаалын тодорхойлолт”-д заагдсан үүргүүдэд дүн шинжилгээ хийж үзвэл хэсгийн байцаагчийг олон талт үйл ажиллагаа явуулах эрх зүйн үндсийг бүрдүүлжээ. Цагдаагийн хэсгийн байцаагчийн гүйцэтгэж байгаа ажил үүргийг хуульд заасан байдлаар нь авч үзвэл:

Гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиглэлээр:

1. Баг, хороо хариуцсан эрүүгийн мөрдөгч болон мөрдөгчдийн гэмт хэрэг, зөрчлийн шалтгаан, нөхцөлийг тогтоох, түүнийг арилгуулах зорилгоор бичсэн мэдэгдэлийн хэрэгжилтэнд хяналт тавих.
2. Гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэхээр бэлтгэж, завдаж байгаа тухай мэдээллийг хүлээж авах, бүртгэх, холбогдох албан тушаалтанд мэдэгдэх, шаардлагатай тохиолдолд таслан зогсоох, учирч болох хор хохирлыг гаргуулахгүй, нэмэгдүүлэхгүй байх арга хэмжээ авах.
3. Хариуцсан баг, хорооны нутаг дэвсгэрт гэмт хэрэг гарсан тухай мэдээллийг хүлээн авмагц гэмт хэргийн газрыг хамгаалах, нотлох баримт цуглуулах, гэмт этгээдийг эрэн сурвалжлах, баривчлах.
4. Хуулиар харьяалуулсан зарим гэмт хэрэгт хэрэг бүртгэлт явуулах.

⁶ Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай, Гэрч хохирогчийг хамгаалах тухай, Галт зэвсгийн тухай, Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай, Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай, Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай, Архидан согтуурахтай тэмцэх тухай, Гэрээт харуул хамгаалалтын тухай хууль

⁷ Төрийн мэдээлэл. 2017.№8. Цагдаагийн албаны тухай хууль

5. Гүйцэтгэх ажил явуулах эрх бүхий эрүүгийн цагдаагийн алба болон бусад байгууллагатай хамтран ажиллах.
6. Хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт, шүүхээс оргон зайлсан сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгч, гэмт хэрэг үйлдсэнд сэрдэгдсэн хүнийг эрэн сурвалжлах, баривчлах.
7. гэмт хэрэг, зөрчил, тэдгээрт шийтгүүлсэн этгээдийн талаархи мэдээллийг нэгдсэн санд оруулах.
8. Хариуцсан хорооны нутаг дэвсгэрт үйлдэгдсэн гэмт хэргийн болон үйлдэгдээд эзэн холбогдогч нь тогтоогдоогүй, түдгэлзүүлсэн гэмт хэргийг илрүүлэх чиглэлээр хэрэг бүртгэгч, мөрдөн байцаагч, эрүүгийн төлөөлөгч нартай хамтран ажиллах.
9. Хариуцсан баг, хорооны нутаг дэвсгэрийн объектын болон субъектын судалгааг хийх.
10. Хариуцсан баг, хороонд оршин суудаг мансуурах, согтуурах донтой этгээдийг албадан эмчилгээнд материалжуулан хүргэх.
11. Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдсэн этгээдийг материалжуулан шүүхээр шийдвэрлүүлэх.

Нийтийн хэв журам хамгаалах чиглэлээр:

1. Хэсгийн байцаагч өөрийн хариуцсан баг, хорооныхоо гудамж талбай, үзвэр үйлчилгээний газар, нийтийн тээврийн буудал, орон сууц зэрэг олон нийтийн эзэмшлийн газарт хууль тогтоомжоор болон төрийн эрх бүхий бусад байгууллагаас тогтоосон нийтээр дагаж мөрдөх журмын хэрэгжилтэнд хяналт тавих, эргүүл хийх.
2. Хариуцсан нутаг дэвсгэрт гарсан зөрчлийн талаархи гомдол, мэдээллийг хүлээн авах, бүртгэх, хуулиар харьяалуулсан зөрчлийг шалгаж шийдвэрлэх, холбогдох байгууллага, алба хаагчийг мэдээллээр хангах.
3. Шалгаж шийдвэрлэсэн гэмт хэрэг, зөрчлийн талаархи мэдээллийг нэгдсэн санд оруулах.
4. Баг, хороонд үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгж, төрийн болон төрийн бус байгууллагуудтай хамтран гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохион байгуулах.
5. Хариуцсан баг, хорооны нутаг дэвсгэрт оршин суудаг хорихоос суллагдсан, хорихоос өөр төрлийн ялаар шийтгэгдсэн этгээдүүдэд хяналт тавих.
6. Насанд хүрээгүй хүнийг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохион байгуулах, холбогдох хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах.
7. Гэр бүлийн хүчирхийллийн дуудлагаар очиж хүчирхийллийг таслан зогсоох, хүчирхийлэгчийг албадан саатуулах, хохирогчийг хамгаалах байранд хүргэж өгөх, шүүхэд эрх хязгаарлах арга хэмжээ авахуулах хүсэлт гаргах, хүчирхийлэл үйлдэгчид хяналт тавих.
8. Хариуцсан хорооны нутаг дэвсгэрт байгаа хараа хяналтгүй хүүхдийг асран хамгаалах байгууллагад болон нийгийн халажийн үйлчилгээнд хамруулах.
9. Баг, хорооныхоо нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын аюулгүй байдлыг хангаж байгаа гэрээт харуул хамгаалалтын үйл ажиллагаа болон холбогдох хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэнд хяналт тавих.
10. Хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэх явцад илэрсэн гэмт хэрэг, зөрчлийн шалтгаан, нөхцөлийг арилгуулах, тэдгээрийг гарахаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор иргэн, хуулийн этгээдэд шаардлага, сэрэмжлүүлэг өгөх, биелэлтийг нь хангуулах.
11. Хариуцсан баг, хороонд ажиллаж байгаа олон нийтийн цагдааг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар ханган ажиллах.

Олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах чиглэлээр эрх бүхий албан тушаалтны шийдвэрээр:

1. Жагсаал, цуглааныг албадан тараах, нийтийн эмх замбараагүй байдлыг таслан зогсоох, террорист халдлага гарсан, онц болон дайны байдал зарласан үед дэг журам сахиулах ажиллагаанд оролцох.
2. Гамшиг, аюулт үзэгдэл, осол тохиолдсон, аюул үүссэн үед хорио цээрийн дэглэмийг сахиулах ажиллагаанд оролцох.
3. Нийтийг хамарсан арга хэмжээ, жагсаал, цуглааны үеийн хамгаалалтанд оролцох.

Захиргааны хяналтын чиглэлээр:

1. Хариуцсан баг, хороонд оршин суудаг иргэн, үйл ажиллагаа явуулдаг хуулийн этгээдийн галт зэвсэг эзэмших, ашиглах журмын биелэлтэд хяналт тавих.
2. Эцэг, эх, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчийн хараа хяналтгүй болсон хүүхдийн асуудлыг судалж шийдвэрлэхэд туслалцаа үзүүлэх.
3. Эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтны даалгаснаар сураггүй алга болсон хүн, гээгдэл эд хөрөнгийг эрэн сурвалжлах, хэн болох нь тогтоогдоогүй цогцсыг таниулах ажиллагаа явуулах.
4. Архидан согтуурахтай тэмцэх тухай, Тамхины хяналтын тухай, Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тухай, Садар самуун явдалтай тэмцэх тухай болон холбогдох бусад хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэнд хяналт тавих зэрэг үүрэг гүйцэтгэж байна.

Цагдаагийн байгууллагын гүйцэтгэх үүргийн 68.5 хувьд хэсгийн байцаагч оролцож байгаа нь түүний үүрэг оролцоог тодорхойлох нэг хүчин зүйл болж байна. Цагдаагийн албаны тухай хуульд заагаагүй боловч бусад хууль тогтоомжоор цагдаагийн байгууллагад үүрэг болгосон ажил, арга хэмжээнд хэсгийн байцаагч оролцдог болохыг нэмж хэлэх хэрэгтэй.

Цагдаагийн хэсгийн байцаагчийн хийх ёстой нэг үндсэн ажил бол объектын болон субъектын судалгаа бөгөөд энэхүү судалгаан дээрээ үндэслэн цаашид хийх урьдчилан сэргийлэх ажил, арга хэмжээнийхээ чиглэлийг тодорхойлдог. Гэмт хэргийн нэг гол шалтгаан, нөхцөл болж байгаа архидан согтуурах явдалтай тэмцэх ажлыг эрчимжүүлэх, хариуцлагыг чангаруулах, биеэ үнэлэх явдлыг таслан зогсоох, РС-цахим тоглоомд донтогчдыг илрүүлэх, дээрх чиглэлээр гарсан төр захиргааны байгууллагуудын захирамж, шийдвэрийн биелэлтийг хангахад хэсгийн байцаагч оролцдог.

Иргэдтэй хамгийн ойр ажилладаг хэсгийн байцаагчийн ажлын үр дүнгээр цагдаагийн байгууллагын болон нийт албан хаагчдын ажлыг үнэлэх хандлага олон нийтийн дунд их байдаг. 2018 оны 1 дүгээр улирлын байдлаар Нийслэлийн 1 хороонд дунджаар 8648 хүн амьдарч оршин сууж байна. 641-1990 хүртэл хүн амтай 3, 2104-өөс 3353 хүн амтай 2, 3354-өөс 4328 хүн амтай 4, 4329-өөс 5029 хүн амтай 9, 5030-аас 6025 хүн амтай 15, 6026-аас 7033 хүн амтай 18, 7034-өөс 8064 хүн амтай 20, 8065-аас 9010 хүн амтай 20, 9011-ээс 10009 хүн амтай 11, 10010-аас 11024 хүн амтай 8, 11025-аас 12209 хүн амтай 13, 12210-аас 13381 хүн амтай 8, 13382-оос 14042 хүн амтай 4, 14043-аас 15646 хүн амтай 4, 15647-оос 16668 хүн амтай 6, 16669-өөс 17125 хүн амтай 1, 17126-аас 18833 хүн амтай 4, 18834-өөс дээш хүн амтай 1 хороо байна. Багануур дүүргийн 2 хороо хамгийн бага хүнтэй бөгөөд тэнд 215 өрхийн 641 хүн оршин сууж байжээ.⁸

Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагаанд хэсгийн байцаагчийн үүрэг ямар байгааг сүүлийн таван жилийн байдлаар авч үзлээ. Цагдаагийн хэсгийн байцаагчийн үйл ажиллагаанд хүн амын тоо, түүний өсөлт их нөлөө үзүүлнэ. Монгол Улсын хүн ам 2010 онд 2.761.0 байсан бол 2015 онд 2995.8 мянга болж, хүн амын өсөлтийн хувь 2.2% болж байна.

Хүн амын өсөлтийг сүүлийн 8 жилийн дунджаар авч үзвэл жилд дунджаар 76001 хүнээр өссөн гэсэн судалгаа гарч байгаа нь жилд дунджаар 1 дүүргийн хэмжээний хүн Монгол Улсад нэмэгдэж байна гэсэн үг юм.

Хүснэгт №1

Дүүрэг	Хүн ам 2018 он /мян/	Хүн ам 2025 он	Жилийн өсөлтийн дундаж хувь
Сонгинохайрхан	321.2	547.8	5.16%
Чингэлтэй	157.3	229.0	3.03%
Сүхбаатар	145.3	197.7	2.95%
Баянгол	226.9	254.8	2.39%
Хан-Уул	178.9	248.2	5.56%

⁸ Архивын баримт бичгээс.

Баянзүрх	343.6	700.0	6.36%
Налайх	37.6	47.3	3.05%
Багануур	29.5	33.0	2.63%
Багахангай	4.4	5.9	1.0%
Улаанбаатар	1444.7	2.262.1	4.59%

Үүний нэг тод илрэл замын хөдөлгөөний түгжрэл, бага насны хүүхэд сургуулийн өмнөх боловсролд хамрагдаж чадахгүй байгаа, ерөнхий боловсролын сургуульд гурван ээлжээр суралцаж байгаа, нийслэлийн төлөвлөлт алдагдсан, нийслэлийн хэмжээнд бохир усны цэвэрлэх байгууламж ачааллаа дийлэхээ байсан, эрүүгийн болон хэв журмын нөхцөл байдал улам хүндрэх төлөв байдал ажиглагдаж байгаагаас харж болохоор байна. Хүн амын нягтрал их байх тусам гэмт хэрэг, зөрчил гарах нөхцөл нэмэгдэх нэг хүчин зүйл болдог.

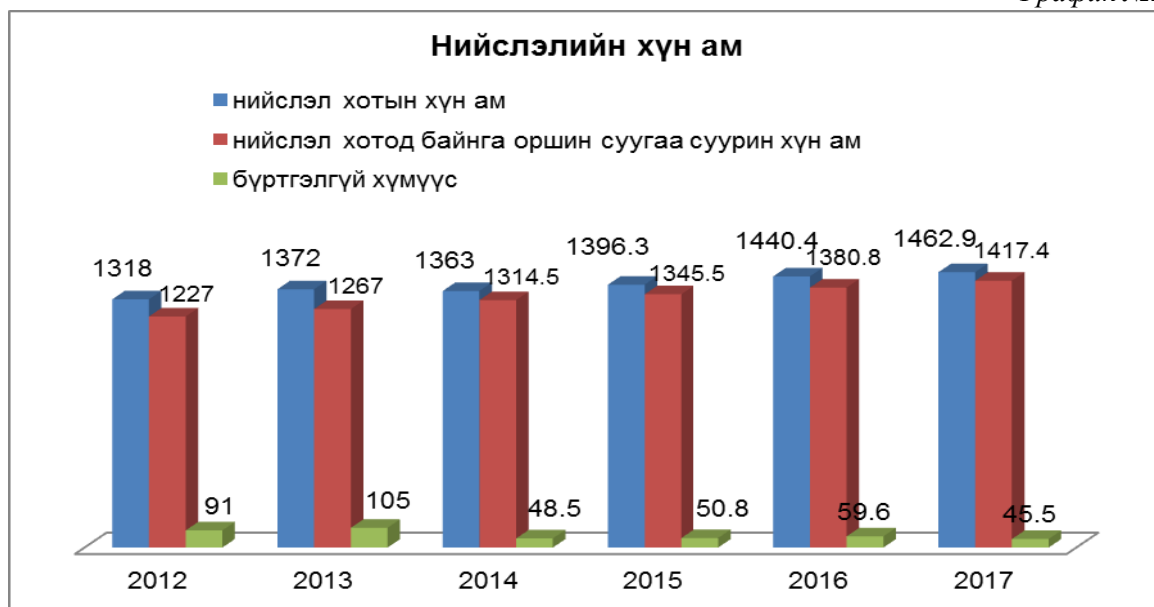
Нийслэлийн хорооны тоо нь 1993 оноос 2011 оны хооронд дөрвөн удаа өөрчлөгджээ.

Хүснэгт №2

Дүүрэг	Хорооны тоо			
	1993 он	2001 он	2007 он	2011 он
Багануур	3	4	4	5
Багахангай	2	2	2	2
Баянгол	19	20	20	23
Баянзүрх	20	20	24	28
Налайх	5	6	6	7
Сонгинохайрхан	21	21	25	32
Сүхбаатар	16	16	18	20
Хан-Уул	13	14	14	16
Чингэлтэй	18	18	19	19
Бүгд	117	121	132	152

Тиймээс хүн амын тоо, шилжилт хөдөлгөөн нь цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагаанд нөлөөлөх нэг хүчин зүйл болдог учир 2012-2017 онуудын нийслэлийн хүн амын статистик тоо мэдээнд тулгуурлан харьцуулалт хийж үзлээ.

График №2

Дээрхи графикт орсон зургаан жилийн дунджаар авч үзвэл Улаанбаатар хотод 66.7 мянган иргэн нийслэлийн засаг захиргааны анхан шатны хороонд бүртгэлгүй оршин сууж байгаа нь хэсгийн байцаагчийн урьдчилан сэргийлэх ажил явуулахад хүндрэл бий болгодог байна.

Нийслэлийн хүн амын тоо, гэмт хэрэг, зөрчлийн өсөлттэй уялдуулан нэмэгдүүлэхгүй байгаагаас цагдаагийн хэв журмын хүч хэрэгсэл дутагдах хүндрэлтэй байдал үүсэхээр байна. Нийслэлийн цагдаагийн газар болон харьяа дүүргүүдийн цагдаагийн хэлтэст нийт 2854 алба хаагч ажиллаж байгаагийн 424 нь захиргаа удирдлага, 886 нь гэмт хэрэгтэй тэмцэх, 1544 нь нийтийн хэв журам хамгаалах чиглэлээр гүйцэтгэж байна.

2019 оны байдлаар нийслэлийн хүн ам 1444.7⁹ болж өссөн бөгөөд үүнийг хэв журам хамгаалах чиг үүрэг бүхий алба хаагч нарын тоотой харьцуулбал хэв журмын нэг алба хаагчид дунджаар 9357 хүн ногдож байгаа нь ажлын ачааллыг үнэлэх нэг шалгуур болж байна.

Нийслэлийн цагдаагийн газрын харьяа хэсгийн байцаагч нарын сүүлийн таван жилд хийсэн ажлын тоо мэдээг нэг алба хаагчид ноогдох дундаж үзүүлэлтээр нь харьцуулан авч үзвэл:

Хүснэгт №3

№	Хэрэгжүүлсэн ажил	2015 он		2016 он		2017 он		2018 он		2019 он	
		154 хэсгийн байцаагч	хэсгийн байцаагч /дунджаар/	154 хэсгийн байцаагч	хэсгийн байцаагч /дунджаар/	154 хэсгийн байцаагч	хэсгийн байцаагч /дунджаар/	154 хэсгийн байцаагч	хэсгийн байцаагч /дунджаар/	154 хэсгийн байцаагч	хэсгийн байцаагч /дунджаар/
1.	Илрүүлсэн хэрэг	14840	96.3	11100	72	807	2.78	798	5.1	1202	7,8
2.	Таслан зогсоосон гэмт хэрэг	Шинээр нэмсэн шалгуур									60, 0,38
3.	Хариуцсан нутаг дэвсгэрийн судалгаа болон Patrol сангийн ашиглалт	34028	220.96	30468	197.8	31256	107.7	48167	312.7	Хасагдсан	
4.	Судалгаа хяналтын санд баяжилт хийсэн байдал /Цахим	Объект	Шинээр нэмсэн шалгуур								10067, 65,3
5.		Субъект	Шинээр нэмсэн шалгуур								21217, 137,7
6.	Зөрчлийн талаарх хүлээн авч шалгасан, шийдвэрлэсэн гомдол, мэдээлэл	36510	237	34884	226.5	41654	142.9	34460	223.7	42888	278,4
7.	Эрүүгийн хэрэг үүсгэсэн	1385	8.9	846	5.5	1766	6	5970	38.7	6006	3,9
8.	Эрүүгийн хэрэг үүсгэхээс татгалзсан	5142	33.3	3723	24.1	6718	23.1	18629	120.9	28427	184,5
9.	Харьяаллын дагуу шилжүүлсэн	219	1.4	184	1.19	1303	4.4	1221	7.9	991	6,4
10.	Хөөн хэлэлцэх хугацаа зогсоосон	51	0.33	805	5.2	675	2.3	362	2.3	Хасагдсан	
11.	Хөөн хэлэлцэх хугацаа зогсоосон материалаас шийдвэрлэсэн	22	0.14	118	0.76	116	0.4	72	0.46	Хасагдсан	
12.	Захиргааны зөрчлийг материалжуулан шалгасан	21456	139.3	20384	132.3	31339	108	24282	157.6	8185	53,1
13.	Захиргааны журмаар түр хураагдсан эд	416	2.7	11894	77.2	10361	35.7	1982	12.8	Хасагдсан	

⁹ <http://ubstat.mn/StatTable=11>

	зүйлсийг санд шивж бүртгүүлсэн												
14.	Эрэн сурвалжилсан	Оршин суугаа газраас сураггүй алга болсон хүн, оргодлууд	68140	442.4	30620	198.8	3870	13.3	6208	6208	1415	9,18	
15.		эд зүйл	736	4.7	1962	12.7	1004	1004	778	778	858	5,5	
16.		галт зэвсэг	140	140	220	1.42	32	32	3	3	42	0,2	
17.		мал	440	440	640	4.15	29	29	294	294	88	0,57	
18.		тээврийн хэрэгсэл	64	64	20	0.12	60	60	54	54	20	0,12	
19.		Шүүхийн эрэн сурвалжлалт	Шинээр нэмсэн шалгуур									4373	28,3
20.		Үүнээс олж тогтоосон										784	5,09
21.		Мөрдөн шалгах ажиллагаанаас оргосон хүн										81	0,52
22.		Хэн болох нь тогтоогдоогүй цогцос										5	0,03
23.	Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр иргэн, аж ахуй нэгж байгууллагатай хамтран зохион байгуулсан ажил		87060	565.3	34660	225	9901	34.1	10641	69.09	Энэ заалт ГХУСА-н төрлөөр 3 болж задарсан		
24.	Ерөнхий арга хэмжээ /ГХУС тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2 дах заалт/		Шинээр нэмсэн шалгуур								3048	19,7	
25.	Тусгайлсан арга хэмжээ /ГХУС тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3 дах заалт/		Шинээр нэмсэн шалгуур								3210	20,8	
26.	Нэг бүрчилсэн /ГХУС тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4 дэх заалт/		Шинээр нэмсэн шалгуур								5204	33,7	
27.	Олон нийтийн цагдаагийн ажилтанг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар ханган ажилласан		49625	322.2	10402	67.5	11042	38	9820	63.7	12740	82,7	
28.	Гадаад, дотоод орчинд телекамерын хяналт тавиулсан /гэрэлтүүлэг/		3393	22	4785	31	8253	28.4	9088	59.01	Хасагдсан		
29.	Шинэлэг ажил санаачилж нэвтрүүлсэн		Шинээр нэмсэн шалгуур								271	1,75	
30.	Гэр бүлийн хүчирхийллийн дуудлагаар очиж ажилласан тоо		12549	81.4	10929	70.9	7102	24.4	9832	63.8	Хасагдсан		
31.	Хэдэн хүчирхийлэгчийг		3480	22.5	3546	23	2903	10	2721	17.6	Хасагдсан		

	албадан саатуулсан											
32.	Хохирогчийг хамгаалах байранд хүргэж өгсөн тоо		236	1.53	147	0.95	552	1.9	297	1.9	Хасагдсан	
33.	Шүүхэд эрх хязгаарлах арга хэмжээ авахуулах хүсэлт гаргасан тоо		216	1.4	168	1.09	129	0.4	240	1.55	Хасагдсан	
34.	Хүчирхийлэл үйлдэгчид хяналт тавьсан тоо /бусад байгууллагатай хамтарсан/		5664	36.7	8388	54.4	5644	19.4	5370	34.8	Хасагдсан	
35.	хараа хяналтгүй хүүхдийг асран хамгаалах байгууллагад болон нийгийн халамжийн үйлчилгээнд хамруулсан байдал		1227	7.96	705	4.57	777	2.6	629	4.08	Хасагдсан	
36.	Жижүүрт хонож ажилласан бүрт		Шинээр нэмсэн шалгуур								2242	14,5
37.	Шүүхээр баривчлуулсан хүн		8435	54.7	7405	48	3594	12.3	263	1.7	2924	18,9
38.	Сайн дурын эмчилгээнд хамруулсан		534	3.46	167	1,08	315	1.08	1650	10.7	937	6,08
39.	Архины албадан эмчилгээнд хүргүүлсэн		2966	19.2	1434	9.31	398	1.3	256	1.66	414	2,6
40.	Гэмт хэргийн талаар бичсэн илтгэх хуудас		8330	54	4265	27.6	2369	8.1	674	4.3	1901	12,3
41.	Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр сурталчилсан		792	5.1	402	2.61	1490	5.1	2090	13.5	Хасагдсан	
42.	Эргүүл ажиллуулсан байдал	Хэв журмын урамшилт эргүүл, жижүүрээр ажиллуулсан	Шинээр нэмсэн шалгуур								9903	64,3
43.		Оюутны эргүүл	Шинээр нэмсэн шалгуур								3978	25,8
44.		Нийтийн эргүүл	Шинээр нэмсэн шалгуур								11056	71,7
45.		Сургуулийн эргүүл	Шинээр нэмсэн шалгуур								20115	130,6
46.	Хорихоос суллагдсан, хорихоос өөр төрлийн ялаар шийтгэгдсэн этгээдүүдэд тавих хяналт		11329	73.5	2898	18.8	8720	30	1925	12.5	Хасагдсан	
47.	Мэдэгдэл, зөвлөмж өгч, дүнг тооцсон байдал		15231	98.9	12213	79.3	29768	102.6	4074	26.4	62238	404,1

48.	Торгуул	Хүн	Тасалбараар	12380	80.3	9394	61	27912	181.2	3952	25.6	10856	70,4
49.		20000 төгрөг тутамд		114,8 сая	7456 75.3	7034 9500	4568 14.9	6571 6077	2266 07	121041 5662	7859 841	Торгуулийн дүнг нэгтгэсэн	
50.		А.а.н. байгууллага	Шийтгэврээр	1437	9.3	568	3.68	480	1.6	322	2.09	1018	6,6
51.		Албан тушаалтан		116	0.75	232	1.5	143	0.49	58	0.37	Хассан	
52.		иргэн		7095	46	7982	51.8	14257	49.1	4575	29.7		
53.		төгрөг		245,2 сая	1,6 сая	26.1 сая	1696 62.3	236.6 сая	8158 89	473.6 сая	3075 299	1.418 .6 сая	9212 130
54.	Саатуулах байранд хүргэж өгсөн			3236	21	2369	15.3	7752	26.7	4228	27.4	6506	42,2
55.	Хэргийн газрын хамгаалалт			2025	13.1	1834	11.9	4150	14.3	4100	26.6	3493	22,6
56.	Эргүүл, хамгаалалтанд ажилласан			6316	41	4159	27	21708	74.8	10331	67.08	13388	86,9

Дээрхи хүснэгтэд орсон тоо мэдээнд дүн шинжилгээ хийж үзвэл 2015-2018 оны хооронд Нийслэлийн цагдаагийн удирдах газрын харьяа хэсгийн байцаагч нь нийтдээ 34 чиглэлийн ажил, арга хэмжээгээ дүн мэдээнд оруулж тооцуулж ирсэн байна. Хэсгийн байцаагч нарын хийж гүйцэтгэсэн ажил, арга хэмжээнүүдийг 5 жилийн дунджаар авч үзвэл дараах ажил, арга хэмжээг зонхилон хийж гүйцэтгэж байгааг харж болохоор байна. Тухайлбал:

Хүснэгт №4

№	Хэрэгжүүлсэн ажил	154 хэсгийн байцаагч		Нэг хэсгийн байцаагч	
		5 жил	1 жил	1 жил	1 сар
1.	Зөрчлийн талаарх хүлээн авч шалгасан, шийдвэрлэсэн гомдол, мэдээлэл	190396	38080	2472	224
2.	Эрүүгийн хэрэг үүсгэхээс татгалзсан	62639	12528	813	74
3.	Захиргааны зөрчлийг материалжуулан шалгасан	105646	21130	1372	124
4.	Эрэн сурвалжилсан /хүн, мал, эд зүйл, тээврийн хэрэгсэл, цогцос/	122980	24596	1597	145
5.	Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр иргэн, аж ахуй нэгж байгууллагатай хамтран зохион байгуулсан ажил	153724	30745	1996	181
6.	Олон нийтийн цагдаагийн ажилтанг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар ханган ажилласан	93629	18725	3745	340
7.	Гадаад, дотоод орчинд телекамерын хяналт тавиулсан /гэрэлтүүлэг/	25519 /4 жил/	6380 /4 жил/	41 /4 жил/	4 /4 жил/
8.	Гэр бүлийн хүчирхийллийн дуудлагаар очиж ажилласан тоо	40412 /4 жил/	10103 /4 жил/	65,6 /4 жил/	6 /4 жил/
9.	Шүүхээр баривчлуулсан хүн	22621	4524	31	3
10.	Сайн дурын болон албадан эмчилгээнд	9071	1814	12	2

	хамруулсан				
11.	Хорихоос суллагдсан, хорихоос өөр төрлийн ялаар шийтгэгдсэн этгээдүүдэд тавих хяналт	24872 /4 жил/	6218 /4 жил/	40 /4 жил/	4 /4 жил/
12.	Мэдэгдэл, зөвлөмж өгч, дүнг тооцсон байдал	123524	24705	1604	145
13.	Торгууль				
	Иргэн, албан тушаалтан	98952	19790	1285	116
	Аж ахуйн нэгж, байгууллага	3825	765	5	1
	Мөнгөн дүн	2400168100	480033600	3117100	310700
14.	Хэргийн газрын хамгаалалт	15602	3120	20	2
15.	Эргүүл, хамгаалалтанд ажилласан	55902	11180	725	7

Дээрхи судалгааны дүнгээс харвал нэг хэсгийн байцаагч сард дунджаар зөрчлийн шинжтэй өргөдөл, гомдол 224 хүлээн авч, эрүүгийн хэргийн шинжтэй 74 материал шалгаж /татгалзсан/, 124 зөрчилд хэрэг бүртгэлтийн ажиллагаа явуулж, 145 хүн, эд зүйл, тээврийн хэрэгслийг эрэн сурвалжилж, 181 иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагатай хамтран гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажил зохион байгуулж, харьяалах олон нийтийн цагдаагийн ажилтанд 340 удаа мэргэжил, арга зүйн заавар зөвлөмж өгч, удирдлагаар хангаж ажилласан байна.

Түүнчлэн хэсгийн байцаагч нэг сард дунджаар 145 аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэнд мэдэгдэл, шаардлага, зөвлөмж өгч, 4 камер, гэрэлтүүлэг тавиулах ажлыг зохион байгуулж ажиллахын зэрэгцээ 2 удаа хэргийн газрын хамгаалалтанд, 7 эргүүл, хамгаалалтад ажиллаж, 117 иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагад гаргасан зөрчилд нь торгууль ногдуулдог гэсэн судалгааны дүн гарч байна. Энхүү судалгаагаар нэг хэсгийн байцаагч сард 3 иргэнийг шүүхээр баривчлуулж, 2 иргэнийг сайн дурын болон албадан эмчилгээнд хамруулдаг нь цөөн тоотой харагдаж байгаа хэдий ч цаг их зарцуулж хэрэгжүүлдэг ажил, арга хэмжээ юм. Хэсгийн байцаагчийн нэг сард хийж гүйцэтгэсэн ажил арга хэмжээ нь цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагаанд түүний гүйцэтгэх үүргийг илэрхийлэх нэг шалгуур гэж үзэж болно.

Цагдаагийн байгууллага 2019 онд 58234 иргэн, 994 хуулийн этгээдийг 18327306.9 төгрөгөөр торгож, 28515 иргэний зарим эрхийг хасч, 15296 иргэнийг шүүхийн шийдвэрээр баривчлуулсан байна. Харин НЦУГ-ын харьяа хэсгийн байцаагч нар 1202 гэмт хэрэг илрүүлж, 60 гэмт хэргийг таслан зогсоож, зөрчлийн талаарх 42888 гомдол, мэдээлэл хүлээн авч, 8185 зөрчлийг материалжуулан шалгасан байна.

Хэсгийн байцаагчид гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр 11462 иргэн, аж ахуй нэгж байгууллагатай хамтран ажил арга хэмжээ зохион байгуулж, 62238 мэдэгдэл, зөвлөмжийг иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагуудад өгч, үр дүнг тооцож ажилласаны зэрэгцээ 1351 иргэнийг сайн дурын болон албадан эмчилгээнд хамруулж ажилласан байна. Түүнчлэн 6506 иргэнийг саатуулах байранд хүргэж, 3493 хэргийн газрын хамгаалалтад ажиллаж, 13388 эргүүл, хамгаалалтад ажилласан нь НЦГ-ын харьяа хэсгийн байцаагчдын үүрэг оролцоог тодорхойлж буй нэг үзүүлэлт болж байна.

Цагдаагийн байгууллагад иргэдээс ирүүлсэн гэмт хэрэг, зөрчлийн тоо мэдээлэлд сүүлийн таван жилийн байдлаар /2015-2019/ судалгаа хийхэд нийт 154924 гэмт хэрэг, 7662158 зөрчил бүртгэгдэж шалган шийдвэрлэгдсэн байна. Харин Нийслэлийн цагдаагийн газрын харьяа хэсгийн байцаагчид таван жилийн хугацаанд 15973 гэмт хэрэг буюу 10.3%, 190396 зөрчил буюу 2.4%-ийг тус тус шалган шийдвэрлэсэн нь түүний үүрэг оролцоог илэрхийлэх нэг үзүүлэлт болж байна.

Сүүлийн есөн жилийн дунджаар цагдаагийн хэсгийн байцаагч нарын хийсэн зарим ажлыг хүснэгтээр үзүүлбэл:

Хүснэгт №6

Он	Баривчилсан хүн	Эрүүлжүүлэгдсэн хүн	Сайн дурын эмчилгээнд	Албадан эмчилгээнд
----	-----------------	---------------------	-----------------------	--------------------

			хамруулсан хүн	хамруулсан хүн
2011	12380	115349	619	1836
2012	13888	118030	745	1435
2013	16505	123454	535	1216
2014	17090	119015	435	965
2015	13174	97560	359	624
2016	5380	87356	393	1148
2017	11345	86497	431	3099
2018	3352	28437	127	1249
2019	2924	6506	937	414
Дүн	96038	782204	4581	11986

Дээрхи есэн жилийн хугацаанд цагдаагийн байгууллагаас төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэдийг оролцуулан хяналт, шалгалт, архидан согтуурахаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр ерөнхий 285, тусгай 798, нийт 1083 арга хэмжээг үе шаттайгаар явуулсан бөгөөд энэ бүх арга хэмжээнд цагдаагийн хэсгийн байцаагчид оролцсон байна. Учир засаг захиргааны анхан шатны баг, хороог хариуцсан цагдаагийн хэсгийн байцаагч нь өөрийн хариуцсан нутаг дэвсгэр дээр архи, согтууруулах ундаагаар үйлчилж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын үйл ажиллагаанд хяналт тавьдаг нь цагдаагийн байгууллагаас тавих захиргааны хяналтын үйл ажиллагаанд түүний оролцоог тодорхойлж байгаа нэг үзүүлэлт болж байна.

Нийслэлийн хэмжээнд тамхины хор хөнөөлөөс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэдтэй хамтран 1177 удаа сургалт, сурталчилгааны ажил зохион байгуулж, 140.700 хүн хамрагдсан байх бөгөөд энэхүү сургалтуудыг хэсгийн байцаагчид өөр өөрийн хариуцсан нутаг дэвсгэр дээрээ зохион байгуулсан байна.

Сүүлийн 5 жилийн хугацаанд манай улсад зохион байгуулагдсан жагсаал, цуглааны байдалд судалгаа хийж үзэхэд: 2014 онд 115 удаагийн жагсаал, цуглааны үеийн хамгаалалт зохицуулалтанд давхардсан тоогоор 2617 цагдаагийн алба хаагч, 169 автомашинтайгаар 348 цаг, 2015 онд 140 удаагийн жагсаал, цуглааны үеийн хамгаалалтад давхардсан тоогоор 5026 цагдаагийн алба хаагч, 422 автомашинтайгаар 2740 цаг, 2016 онд 121 удаагийн жагсаал, цуглааны үеийн хамгаалалтад 2539 цагдаагийн алба хаагч, 208 автомашинтайгаар 1534 цаг, 2017 онд 128 удаагийн жагсаал, цуглааны үеийн хамгаалалтад 4818 цагдаагийн алба хаагч, 334 автомашинтайгаар 2416 цаг, 2018 онд 180 удаагийн жагсаал, цуглааны үеийн хамгаалалтад 7610 цагдаагийн алба хаагч, 668 автомашинтайгаар 3485 цагийн үүргийг тус тус гүйцэтгэж, нийт 140.000 гаруй иргэдийн аюулгүй байдлыг хангаж ажилласан байна.

Дүгнэлт. Цагдаагийн байгууллагын гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажлын үр нөлөөг дээшлүүлэх, гэмт хэрэг, зөрчлийн гаралтыг бууруулахад хэсгийн байцаагч чухал үүрэг оролцоотой бөгөөд түүний гүйцэтгэх үүргийг нарийвчлан тодорхойлох замаар үйл ажиллагааны хамрах хүрээг тодотгох шаардлагатай болжээ.

Цагдаагийн байгууллага нь Цагдаагийн албаны тухай хуульд заасан гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиглэлээр 11, нийтийн хэв журам хамгаалах чиглэлээр 8, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах чиглэлээр 8, захиргааны хяналтын чиглэлээр 8 үүргийг хэрэгжүүлэн ажилладаг бөгөөд цагдаагийн хэсгийн байцаагч нь дээрхи 35 үүргийн 24 буюу 68.5% үүргийг өөрийн хариуцсан нутаг дэвсгэрт шууд хэрэгжүүлэн ажиллаж байгаа бөгөөд бусад 11 буюу 31.5%-д заасан үүргийг шууд гүйцэтгэдэггүй боловч шаардлага гарсан үед дэмжлэг үзүүлэх замаар хамтран оролцдог нь цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагаанд хэсгийн байцаагчийн үүргийг тодорхойлох үзүүлэлт юм.

Хэсгийн байцаагчийн гүйцэтгэх үүргийг нарийвчлан тодорхойлсон “Хэсгийн байцаагчийн ажлын заавар” болон “Албан тушаалын тодорхойлолт”-д заагдсан үүргүүдэд дүн шинжилгээ хийж үзвэл дээрхи хоёр эрх зүйн зохицуулалтаар хэсгийн байцаагчийг олон талт үйл ажиллагаа явуулах эрх зүйн үндсийг бүрдүүлсэн байна.

Түүнчлэн дээрхи эрх зүйн зохицуулалтанд тусгагдсан зарим үүрэг нь харьяаллын дагуу өөр байгууллага руу шилжсэн, зарим зүйл заалтад тусгагдсан үүргүүд нь агуулгын хувьд хоорондоо давхцсан, нэг агуулгатай үүргийг олон задалсан зэрэг нь “Хэсгийн байцаагчийн ажлын заавар” болон “Албан тушаалын тодорхойлолт”-ыг шинэчлэн боловсруулах шаардлагатай болсоныг харуулж байна.

Хэсгийн байцаагч нь хариуцсан хороон дээрээ гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг олон нийтэд түшиглэн зохион байгуулах, нутаг дэвсгэрийн судалгаа хийж, мэдээлэл цуглуулан дүн шинжилгээ хийх, иргэдийн өргөдөл, гомдол, хүсэлтийг хүлээн авч шийдвэрлэх, хууль тогтоомжийн хүрээнд захиргааны хяналт тавих зэрэг Цагдаагийн албаны тухай хуулиар хүлээсэн чиг үүргийг хороон дээрээ зохион байгуулж, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэнд хяналт тавьдаг гол албан тушаалтан мөн. Хэсгийн байцаагчийн үйл ажиллагааны үр дүн, ажлын арга барил нь цагдаагийн байгууллага, алба хаагчдын нэр хүндэд шууд нөлөөлж байдаг гэсэн дүгнэлтийг хийж байна.

Санал. Хэсгийн байцаагчийн үйл ажиллагааны үр нөлөөг дээшлүүлэх, ажлын бүтээмжийг нэмэгдүүлэхийн тулд дараах саналыг гаргаж байна. Үүнд:

1. “Тодорхой нутаг дэвсгэр хариуцан хэсгийн байцаагчийн ажлын зааварт заасан чиг үүргийг хэрэгжүүлж байгаа Цагдаагийн төв байгууллагаас томилогдсон цагдаагийн алба хаагчийг хэсгийн байцаагч гэнэ” гэсэн нэр томъёоны тодорхойлолтыг хэсгийн байцаагчийн ажлын зааварт тусгаж өгөх.
2. Цагдаагийн хэсгийн байцаагчийн үйл ажиллагааны үр нөлөөг дээшлүүлэх, ажлын бүтээмжийг нэмэгдүүлэх үүднээс багаар ажиллах арга барилын шинэ үзэл баримтлалын загварчлалыг гаргаж нэвтрүүлэх.
3. Цагдаагийн хэсгийн байцаагчийн үйл ажиллагааны чиглэл, хамрах хүрээ, удирдлага зохион байгуулалтанд зарчмын өөрчлөлтийг оруулсан “Хэсгийн байцаагчийн ажлын заавар”-ыг шинэчлэн боловсруулах.